

Právní historikové ze Západního Německa, Španělska, Itálie, Francie, Holandska a Švýcar se v říjnu 1972 sešli ve Florencii, aby pojednali o otázkách, které se vynořily v průběhu posledního půlstoletí v souvislosti se zjištěním, že čelní představitelé racionalistické teorie přirozeného práva počínaje Hugo Grotiem navazovali na myšlenky vyslovené krátce předtím anebo současně představiteli tzv. druhé nebo také "pozdní" scholastiky působícími ve Španělsku a v nových poměrech aplikujícími učení křesťanské scholastiky rozvitého středověku.

Z florentského zasedání vyšel statný svazek mimořádně zajímavých a podnětných prací s názvem "La Seconda scolastica nella formazione del diritto privato moderno", který redigoval Paolo Grossi a jež vydavatelství Giuffrè (Milano, 1973) zařadilo jako první svazek do řady "Per la storia del pensiero giuridico moderno (K dějinám moderního právníckého myšlení)". Jak vyplývá z obou titulků právě uvedených, z nichž v každém je důrazně použito slova "moderno", vycházel pořadatelé i účastníci sjezdu z představy, že "moderní" právo a "moderní" právní myšlení spadá v jedno se současným právem a právníctvím světa západního a že dnešní buržoazní právní věda je posledním slovem vědeckého přístupu k právu a právníctví, kteroužto mylnou představu potvrzuje ve sborníku také nedostatek zřetelů na právo a právní vědu zemí socialismu.

Tím pravděpodobně je také dáno, že pro čtenáře-marxistu se z krásně vypraveného díla čítajícího na 500 stránek podává celkový výsledný dojem jakéhosi galvanizování mrtvol, dojem jakési vědecké nostalgie a spojený s tím údiv nad skutečností, že vědci tak hlubokých historických znalostí a zároveň tak rozsáhlé a jedinečné právnícké erudice, kteří ve sborníku vystupují, mohli přehlédnout velmi úzce časově i místně omezené hranice působnosti španělské druhé scholastiky a v důsledku toho značně přecenili význam a dosah tohoto jinak jistě zajímavého jevu z dějin práva a právní teorie.

U nás na týž jev narazil poměrně nedávno Jiří Kloub, který však velmi vhodně udržel svá pozorování a výsledky své práce v realistických mezích, jak o tom svědčí výtečné pasáže jeho knihy "Osvícenské právní nauky v českých zemích" (Praha 1958, zvl.str.80 a d.).

Ke glorifikaci španělské pozdní scholastiky přispěl ve sborníku, jímž se zabýváme, zejména Hans Thiem (Freiburg im Br.) úvodním článkem "Qu'est-ce que nous, les juristes, devons à la Seconde Scolastique espagnole?", ve kterém - nepochybně právem - vychází z konsta-

tování, že veškerá scholastika byla proniknuta "juristickým způsobem myšlení."

Ztotožňuje tu zřejmě myšlení juristické s myšlením scholastiky (první i druhé), přičemž přehlíží, že o p r a v d u m o d e r n í právní věda vyvinula velké úsilí, aby se od scholastického způsobu myšlení oprostila a že zejména odporuje skutečnosti představa, jakoby scholasticko-juristické uvažování bylo nutně vlastní i např. novému právníctví socialistickému. Velmi cenné je Thiemeovo zjištění, že původní citace španělských autorů např. u Grotia v pozdějších vydáních jeho děl byly vynechávány. Dokazuje to ovšem jen, jak počínaje druhou polovinou 18.století už tato druhá scholastika byla mrtva a jak je marné dodatečně křísit její slávu.

Nicméně fakta a údaje, jak se v jednotlivých statích sborníku objevují, jsou namnoze zajímavé a pro dějiny právních, politických a ekonomických teorií velmi cenné. Platí to hned o dalším článku (v italštině), v němž G. A m b r o s e t t i (Modena) odpovídá na otázku, jak se druhá scholastika stavěla k ekonomii a soukromému právu. V rozsáhlém přehledu podává se tu poutavě vývoj teoretických úvah z této oblasti od pozdního středověku až hluboko do 18.století se stálým zřetelem k literatuře nejnovější ze století 20.

Stať, která následuje, z pera francouzského badatele Michela V i l l e y h o (Paříž) zabývá se zdůrazňováním zákona a subjektivního práva (obojí podle autora spolu souvisí) u typických představitelů druhé scholastiky jako byli F. de Vitoria, F.Suarez, G.Vasquez, L.de Molina, Cajetanus (Tommaso de Vio) a R.Bellarmino. Autor duchaplně sleduje kořeny některých jejich myšlenek nazpět přes středověk až hluboko do starověku (v právu řeckém a hebrejském), čímž se jeho studie stává vítaným příspěvkem i k obecným dějinám státu a práva.

Dieter S c h w a b (Giessen) v článku "Ehe und Familie nach den Lehren der Spätscholastik" shromážděním rozsáhlého materiálu, převážně církevněprávního a jeho svědomitým právněhistorickým zpracováním otevírá nové pohledy na závažnou problematiku z dějin práva rodinného a manželského.

Pořadatel sborníku, P. G r o s s i (Florence) vyhradil si téma juristicky a historicky zvláště náročné, totiž otázku vlastnictví v druhé scholastice, kterou probírá - v italském jazyce - na více než sto stránkách, a to v širších historických souvislostech (počínaje vznikem vlastnictví). Právě zde však přímo bije do očí, jak vede na scestí a do prázdna opomíjení výsledků, k nimž zatím dospěla marxistická historiografie, archeologie, etnografie a v neposlední řadě také právní historie.

Pevně zakotveno a vhodně konkretizováno je naproti tomu téma, jež

na necelých 15 stránkách výtečně zpracoval Franz W i e a c k e r (Göttingen) s titulkem "Contractus und obligatio im Naturrecht zwischen Spätscholastik und Aufklärung". Vyzvedává se zde, že teprve "das Vernunftrecht" vytvořilo obligační systém, na němž jako na přirozenoprávním dědictví mohly stavět novější zákoníky.

Třicetistránková španělská stať autora, který nese dlouhé jméno "José Manuel Pérez - Prendez y Muñoz de Arracó" (Granada) je věnován základním principům dědického práva v pozdní scholastice a přináší zejména také v příloze některé drobné, dosud nevydané texty G. Vasqueze k tomuto tématu.

Pestrý a poutavý je i ostatní obsah sborníku shrnující diskusní příspěvky. G. O t t e (Bielefeld) dodal sem výklad o "probabilismu jakožto teorii na pomezí teologie a jurisprudence". J. L. A b a d i a (Zaragoza) přispěl na 73 stránkách "historickými poznámkami k teorii soukromého práva druhé scholastiky". R. F e e n s t r a (Leiden) se v hluboce fundované stati zamyšlil nad vlivem španělské scholastiky na Grotia v oblasti soukromého práva a zaměřil se jednak na některé základní otázky, jednak konkrétně na nauku o omylu a o bezdůvodném obohacení.

A. D u f o u r (Ženeva) rozebírá traktát J.G. de S e p ú l - v e d a z r.1531, v němž tento autor komentoval rozvod Jindřicha VIII. s Kateřinou Aragonskou. J. de A z c á r r a g a (Madrid) učinil předmětem svého příspěvku "Tractus de potestate in se ipsum", který vyšel tiskem r.1604 v Palermu a r.1609 v Miláně a konečně Chr. B e r g - f e l d (Frankfurt a.M) zpracoval mimořádně zajímavé téma o stanovisku, které španělští pozdní scholastikové zaujali k smlouvě pojišťovací.

Materiálově je sborník velmi cenný jak pro celou oblast obecných dějin státu a práva, tak pro úzce s ní související oblast dějin politických a právních učen.

Václav Vaněček